

БЕКІТЕМІН

«Музыкалық колледж-дарынды
балаларға арналған музыкалық
мектеп-интернат» Кешені» ММ
басшысы С.К. Сыздықов

Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі кіріспе нұсқаулық бағдарламасы

- 1.Мекеме туралы қысқаша мәлімет.
- 2.Жалпы ережелер.
- 3.Қауіпті және зиянды өндірістік факторлар.
- 4.Еңбекті қорғау және еңбек қауіпсіздігі облысында Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі бойынша құқығы және міндеттері.
- 5.Жұмыс уақыты алдында қызметкердің міндеттері.
- 6.Қызметкердің жұмыс уақытындағы міндеттері.
- 7.Қызметкердің жұмыс аяқталған уақытында міндеті.
- 8.Ұйымдағы электрқауіпсіздік.
- 9.Алғашқы медициналық көмек көрсету бойынша нұсқама.
- 10.Электр тогымен зақымданған кездегі алғашқы көмек
- 11.Жарылмаған снарядтар, миналар, гранаталар және белгісіз пакеттер табылған кезде қауіпсіздік ережелері жөніндегі нұсқаулық.

АӘД оқытушы-ұйымдаструышы

А.Я. Барановских

1. Мекеме туралы қысқаша мәлімет

«Музыкалық колледж – дарынды балаларға арналған музыкалық мектеп-интернат» Кешені ММ кәсіби музыкалық білім беру саласында білім беру қызметін көрсетеді. Кешен құрамына екі білім беру мекемесі кіреді: музыкалық колледж және музыкалық мектеп-интернат. Колледж Торайғыров көш.,67, 4-қабатты ғимаратта орналасқан. Ак.Бектұров, 1, Ак.Бектұров 2/2 және Ак.Бектұров, 2/4 көшесінде мектеп-интернаттың үш ғимараты орналасқан. Сонымен қатар, Ак.Бектұров, 1 көшесінде орналасқан оқу корпусының 5-ші қабатында колледж студенттері тұратын жатақхана орналасқан.

1. Жалпы ережелер

Осы Нұсқаулық Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрінің 2015 жылғы 25 желтоқсандағы №1019 «Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау мәселелері бойынша оқыту, нұсқама беру және білімдерін тексеру қағидалары мен мерзімдерін бекіту туралы» Бұйрығына сәйкес жасалды. Еңбекті қорғау және қауіпсіздік бойынша кіріспе нұсқауды барлық қызметкерлермен жүргізіледі, олардың білім, осы лауазымда жұмыс өтіліне және лауазым қарамастан. Еңбекті қорғау және қауіпсіздік бойынша кіріспе нұсқау жаңадан қабылданған қызметкерлермен жүргізеді, оның ішінде уақытша және маусымдық қызметкерлермен де.

Мекемеде кіріспе нұсқаманы бұйрықпен міндетtelген жаупаты тұлға жүргізеді.

2. Қауіпті және зиянды өндірістік факторлар

Адамға, оның еңбек қызметінде қауіпті (жарақаттарды тудыратын) және зиянды (ауру тудыртын) төрт топқа бөлінетін: физикалық, химиялық, биологиялық және психофизиялық өндірістік факторлар әсер етуі мүмкін.

Қауіпті физикалық өндірістік факторларға қозғалатын машиналар мен механизмдер; түрлі көтергіш-көліктік құрылғылар мен тасымалданатын жүктөр жатады; өндірістік жабдықтың қорғалмаған жылжымалы элементтері (жетекті және беріліс механизмдері, кескіш құралдар, айналмалы және қозғалатын құрылғылар); өндөлетін материал мен құрал-сайманның ұшатын бөлшектері, электр тогы, жабдықтар мен өндөлетін материалдар бетінің жоғары температуrasesы.

Зиянды физикалық өндірістік факторлар жұмыс аймағы ауасының жоғары немесе төмен температурасы; ауаның жоғары ылғалдылығы және қозғалыс жылдамдығы; шудың, дірілдің, ультрадыбыстың және әртүрлі сәулелердің - жылу, иондаушы, электромагниттік, инфрақызыл жоғары деңгейлері болып табылады.

Химиялық қауіпті және зиянды өндірістік факторлар адам ағзасына әсер ету сипаты бойынша жалпы токсикалық, тітіркендіргіш, сенсибилизациялайтын (аллергиялық реакциялар тудыратын), канцерогендер (ісіктердің дамытатын дамуы), мутагендік (ағзаның жыныстық жасушаларына әсер ететін) болып бөлінеді.

Бұл топқа көптеген булар мен газдар - бензол мен толуол, көміртек тотығы, күкіртті ангидрид, азот тотығы, қорғасын аэрозолдары, уытты шандар кіреді, мысалы, беррилий, қорғасын бронздары мен жезді және зиянды толтырғыштары бар кейбір пластмассаларды кесу кезінде пайда болады. Бұл топқа сондай-ақ агрессивті сұйықтықтар (қышқылдар, сілтілер) жатады, олар тері жамылғысының химиялық қуюін тигізуі мүмкін.

Жұмысшыларға жарақаттар мен ауруларды тудыратын биологиялық қауіпті және зиянды өндірістік факторларға макроорганизмдер (бактериялар, вирустар) және микроорганизмдер (өсімдіктер мен жануарлар) жатады.

Психофизиологиялық қауіпті және зиянды өндірістік факторларға физикалық (статикалық және динамикалық) және нервтік-психикалық артық жүктемелер (ақыл-ойдың асқын жүктелуі, есту, көру анализаторларының асқын жүктелуі) жатады.

Зиянды және қауіпті өндірістік факторлар арасында белгілі бір өзара байланыс байқалады. Көп жағдайда зиянды факторлардың болуы қауіпті факторлардың пайда болуына ықпал етеді, мысалы, өндірістік үй-жайда шамадан тыс ылғалдылық және ток өткізетін шаңның болуы (зиянды факторлар) адамның электр тогымен зақымдану қаупін арттырады.

Жұмысшыларға қауіпті немесе зиянды өндірістік факторлардың әсер етуі мүмкін кеңістік қауіпті аймақ деп аталады.

Зиянды өндірістік факторлардың әсері нәтижесінде жұмыскерлерде кәсіптік аурулар - зиянды еңбек жағдайларының әсерінен туындаған аурулар дамиды. Кәсіптік аурулар бөлінеді:

- зиянды кәсіптік факторлардың бір рет (бір жұмыс ауысымы ішінде) әсерінен туындаған кәсіптік аурулар;
- зиянды өндірістік факторлардың бірнеше рет әсерінен туындаған созылмалы кәсіби аурулар (жұмыс аймағының ауасындағы зиянды заттардың концентрациясының жоғары деңгейі, шудың, дірілдің жоғары деңгейі).

Зиянды және қауіпті өндірістік факторлардан қорғау, олардың деңгейін төмендету және алдын алу және сақтандыру шараларын қолдану арқылы қамтамасыз етіледі.

Бұл ретте өндірістік қауіптер мен олардан қорғану тәсілдері саласындағы адамдардың құзыреттілігі - олардың қауіпсіздігін қамтамасыз етудің қажетті шарты.

3. Еңбекті қорғау және еңбек қауіпсіздігі облысында Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі бойынша құқығы және міндеттері

Қызметкер құқықылы: Еңбекті қорғау және еңбек қауіпсіздігіне сәйкес жабдықталған жұмыс орынға;

- 1) еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі талаптарға, сондай-ақ еңбек, ұжымдық шарттарға сәйкес санитарлық-тұрмыстық үй-

жайлармен, жеке және ұжымдық қорғану құралдарымен қамтамасыз ету;

- 2) еңбек инспекциясы жөніндегі жергілікті органға оның жұмыс орнында еңбек жағдайлары мен еңбекті қорғауға тексеру жүргізу бойынша жүгінуге;
- 3) жеке өзі немесе өзінің өкілі арқылы еңбек жағдайларын, қауіпсіздігін және еңбекті қорғауды жақсартуға байланысты мәселелерді тексеруге және қарауға қатысуға;
- 4) жұмыс беруші қызметкерді жеке немесе ұжымдық қорғану құралдарымен қамтамасыз етпеген жағдайда және оның денсаулығына немесе өміріне қауіп төндіретін жағдай туындаған кезде бұл туралы тікелей басшыға немесе жұмыс берушіге жазбаша хабарлай отырып, жұмысты орындаудан бас тартуға;
- 5) Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен Еңбек міндеттерін қауіпсіз орындау үшін қажетті білім беру және кәсіптік даярлықты талап етуге;
- 6) жұмыс берушіден жұмыс орнының сипаттамасы мен ұйымның аумағы, еңбек жағдайларының жай-күйі, қауіпсіздігі және еңбекті қорғау туралы, денсаулыққа зақым келтірудің орын алып отырған тәуекелі туралы, сондай-ақ оны зиянды және қауіпті өндірістік факторлардың әсерінен қорғау жөніндегі шаралар туралы нақты ақпарат алу;
- 7) еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі талаптарға сәйкес келмегендіктен ұйымның жұмысын тоқтата түру уақытына орташа жалақының сақталуына;

Қызметкер міндетті:

- 1) еңбек қауіпсіздігі және еңбек қауіпсіздігі талаптарын, нормаларды, ережелер мен нұсқаулықтарды сақтау;
- 2) жұмыс берушіге немесе жұмыстарды ұйымдастырушыға әрбір жаракат және қызметкерлер денсаулығының өзге де закымдануы, кәсіби аурудың (уланудың) белгілері, сондай-ақ адамдардың өмірі мен денсаулығына қауіп төндіретін жағдай туралы дереу хабарлау;
- 3) Денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті орган айқындаған тәртіппен міндетті алдын ала және мерзімдік медициналық тексеруден, сондай-ақ ауысым алдындағы және өзге де медициналық куәландырудан өтуге;
- 4) жұмыс берушінің актісінде қарастырылған, жұмыс берушінің талабы бойынша, сондай-ақ басқа жұмысқа ауысқан жағдайда алдын ала медициналық тексерулен өтуге;

- 5) жұмыс берушіге еңбек міндеттерін жалғастыруға кедергі келтіретін мүгедектік белгіленгені немесе денсаулық жағдайының өзге де нашарлағаны туралы хабарлау;
- 6) жұмыс беруші беретін жеке және ұжымдық қорғану құралдарын мұлтіксіз қолдану және мақсаты бойынша пайдалану;
- 7) мемлекеттік еңбек инспекторының, еңбекті қорғау жөніндегі техникалық инспектордың, ішкі бақылау мамандарының талаптарын және медициналық мекемелер белгілеген емдеу және сауықтыру іс-шараларын орындау;
- 8) еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау бойынша жұмысберушімен белгіленген және Қазақстан Республикасының заңнамасында қарастырылған талапта оқытудан өтүге, нұсқау алу мен білімін тексеруден өтүге;

4. Жұмыс уақыты алдында қызметкердің міндеттері

- белгіленген жұмысқа өзінің теориялық және практикалық дайындығын бағалау;
- нұсқаулықтар, еңбекті қорғау нормалары және қауіпсіз тәсілдерді қолданудың практикалық дағдыларының білімдерін бағалау;
- өзінің психофизикалық жағдайын анықтау, әлсіздік кезінде дәрігерге бару керек;
- жеке қорғаудың оң құралдарын пайдалану кезінде олардың жарамдылығы мен ыңғайлылығын алдын ала тексеріп киу;
- жұмыс істейтін кеңсе жабдықтарының, құрал-саймандардың, айлабұйымдардың жарамдылығы мен қауіпсіздігін, сондай-ақ жұмыс орнының жай-күйін тексеру;

5. Қызметкердің жұмыс уақытындағы міндеттері

- тек қана әкімшілікпен бұйырылған жұмысты орындау;
- қоршалған қауіпті аймақта болмау;
- өрт қауіпсіздігін сақтау;
- білім беру мекемесінде шылым шегу тыйым салынған;
- жабдықтың, құралдардың қызған бөліктерін тиеуге тыйым салынады;
- механизмдердің айналатын немесе қозғалатын бөліктерінің жанында жұмыс істеген кезде шашты бас кімнің астына алып тастау;

6. Қызметкердің жұмыс аяқталған уақытында міндеті

- жұмыс уақытында қолданған жабдықтарды өшіру;
- құралды, оған бөлінген жерге қою;

- құралдарды шаңнан тазарту, жұмыс орны айналасын қоқыстан жинастыру қажет;
- ауысымды тапсырғаны туралы жұмыс басшысын хабардар ету, оған жұмыс уақытында аяқталған барлық кемшіліктер туралы хабарлау;
- жұмыс уақыты аяқталған соң кабинеттің кілтін күзетшіге тапсыру;

7. Ұйымдағы электрқауіпсіздік

Пайдаланылатын электр құралдарына (үстелдік шамдар, компьютерлер, шаңсорғыштар, проекторлар, микротолқынды пештер, тоңазытқыштар, магнитофондар, Теледидарлар, күшеткіштер) қызмет көрсетуге 18 жастан кіші емес, медициналық тексеруден өткен, еңбекті қорғау және өрт қауіпсіздігі бойынша жұмыс орнында алғашқы нұсқамадан өткен, электр қауіпсіздігі бойынша 1 топқа аттестатталған адамдар жіберіледі. Электр тогымен зақымдану қаупі осы сәтте электр желісіне қосылған электр құралының ток өткізгіш бөлшектерімен жанасу кезінде туындаиды. Оқшаулама бұзылған жағдайда бұл электр құралы кернеу астында болуы мүмкін. Электр жарақаттарының алдын алу үшін қорғаныстық жерге тұйықтау бар. Қорғаныстық жерге тұйықтау адам өмірі үшін қауіпсіз электр құралындағы кернеуді төмендетуге мүмкіндік береді. Электр желісіне қосылған аспаптарды қараусыз қалдыруға тыйым салынады. Колдан жасалған сактандырғыштарды (тығындарды) қолдануға, үстел үстіне қоятын шамдарды қағазбен орауға тыйым салынады. Барлық үй-жайларда электр шамдарының конструкцияда көзделген қорғаныш экрандары (плафондар) болуы тиіс. электр аспаптарын желіге қосар алдында сымның (баудың), штепсельдік ашаның және розетканың жарамдылығын сырттай қарау арқылы көз жеткізу керек. Егер электр желісіне қосылған электр құралының жұмысы кезінде ақаулық байқалса немесе қолыңызбен оның корпусына жанасу кезінде сіз электр тогының әлсіз әрекетін сезінесіз - оны электр желісінен дереу ажыратып, бұл туралы басшыға хабарлаңыз. Электр құралдарын электр желісіне қосу кезінде аспаптың сымын бірден тартуға, бұрауға жол берілмейді. Электр құралдары мен шанышқылдардағы ақаулықты өз бетінше жоюға тыйым салынады. Электр желісіндегі кернеуді кенеттен ажыратқан кезде, сондай-ақ найзагай кезінде үй-жайдағы барлық электр құралдарын ажыратуды шұғыл түрде жүргізу керек. Жұмыс аяқталғаннан кейін барлық электр аспаптары мен жарықтарын ажыратып тастау қажет.

8. Алғашқы медициналық көмек көрсету бойынша нұсқама

Алғашқы медициналық зардап шеккендерге көмек көрсету тәсілдерін мекеменің барлық қызметкерлері білуі тиіс. Білікті медициналық көмек көрсетуге мекеменің медициналық қызметкерлер құрамының адамдары жіберіледі. Алғашқы медициналық көмек көрсетілгеннен кейін барлық жағдайларда мекеменің медициналық қызметкерлеріне жүгіну керек. Алғашқы медициналық көмек көрсету үшін мекемеде қажетті дәрі-дәрмектер мен тану құралдары бар дәрі қобдишасы болуы міндетті.

Жара кезде:

1. Қан кетуді тоқтату (уайымдау, жгут, бұралу, қысқыш таңғыш). Жгут салу және бұрау кезінде келесі ережелерді сақтау керек: тек жұмсақ астарға, тек жіліншік, Шелек, иық және білекке салу керек, қою уақыты бар бирка міндетті, 1,5-2 сағаттан кейін жгут 5-7 минуттан кейін әлсіретеді.
2. Егер жара ластанған болса, лас тек жараның айналасында жойылады. Жараны сутегі асқын тотығымен, жараның шетін йод тұнбасымен немесе гауһар жасыл өсімдігімен өндідеу.
3. Жараға стерильді салфетканы салыңыз және қатты жабыңыз. Егер таңғыш ақып жатқан қаннан суланған болса, ескі таңғыштың үстіне жаңа таңғышты қояды.

Жарақат кезінде:

1. Соғылу кезінде зақымдалған органға тыныштық қажет. Иілу аймағына берілетін таңғыш пен сұық (мұз тек полиэтилен пакетте, мата қапшықта ғана салынады). Соғылған органға жоғары қалып беріледі.
2. Көзге түскен бөтен денелерді дымқыл мақталы немесе дәке тампонымен алып тастауға рұқсат етіледі. Содан кейін көзді 7-10 минуттан кем емес сумен жуу қажет.
3. Көзге күйдіргіш сұйықтықтар түскен кезде жоғарыда көрсетілгендей сумен жуылады, содан кейін түскен заттың сипатына қарай бор қышқылын немесе натрий гидрокарбонатын жуады. Содан кейін 2-3 тамшысын 30 пайыздық альбуцид енгізу керек.
4. Бас соғылуы кезде зардап шеккенге толық тыныштықпен қамтамасыз етіледі және жедел жәрдем шақырады.
5. Шығып кету және созылу кезінде аяқ-қолды қимылсыз керек, қажет болған жағдайда сұық компресс қою керек. Шығулар тек медперсоналмен ғана түзетіледі.
6. Сыну кезінде аяқ-қол қимылсыз қалдырып, тыңғыш қалақ салу, тех арада ауруханаға жатқызу қажет;
7. Травматикалық шок кезінде 1-2 таблетка анальгин ұнтағын ішіңіз.

10. Электр тогымен зақымданған кездегі алғашқы көмек

- зардап шегушіні осы тармақты электрмен жабдықтау жүйесінен ажырату жолымен токтан ажырату (қалқаншадағы рубильникті, сөндіргішті, тығындарды ажырату). Электрмен жабдықтау жүйесін дереу ажырату мүмкіндігі, диэлектрлік материалдарды пайдалану арқылы зардап шеккенді ток өткізгіш бөліктерден ажырату;
- зардап шегушінің жағдайын анықтау (пульс, тыныс алу, қараышыңын жарыққа реакциясы);
- өз аузынан зардап шегушінің аузына немесе мұрынына ауаны үрлеу жолымен жасанды дем алуды жүргізу (минутына 10-12 рет);
- кеуде қуысының алдыңғы қабырғасына ырғақты басу арқылы жүрекке тікелей емес массаж жасау (минутына 80-100 рет).
- кеуденің шетінен төмен жұмсақ матаға және қабырғалардың соңында басуға тыйым салынады;
- шұғыл дәрігерді шақыру.

11. Жарылмаған снарядтар, миналар, гранаталар және белгісіз пакеттер табылған кезде қауіпсіздік ережелері жөніндегі нұсқаулық

- ғимаратта қалдырылған пакетті, сөмкені, қораптарды байқасаңыз, еш жағдайда оны ұстамаңыз: мүмкін, онда жарылғыш құрылғы болуы мүмкін;
- ол туралы тез арада қатаң немесе вахтеріңізге хабарлаңыз;
- белгісіз заттың табылған уақыты мен орнын бекітіңіз;
- адамдар құдікті зат пен қауіпті аймақтан мүмкіндігінше алысырақ кеткенін қамсыздандырыңыз;
- құзыретті органдар өкілдерінің келуін күтіңіз, құдікті заттың орналасқан жерін, оның табылған уақыты мен жағдайларын көрсетіңіз;
- Абыржымаңыз. Жарылыштың ықтимал қаупі туралы тек болған оқиға туралы білу қажет адамдарға хабарлаңыз. Бұл заттың сыртқы түрі жасыруы мүмкін екендігін есте сақтау қажет.